

Список літератури: 1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. 2. Уголовное право Украины. Общая и особенная части : учебник / под ред. Е. Л. Стрельцова. – Харьков : Одиссей, 2002. – 672 с. 3. Кримінальне право України : Загальна частина : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / [М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.] ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. ; Х. : Юрінком-Інтер ; Право, 2001. – 416 с. 4. Пинаев А. А. Курс лекцій по Общей части уголовного права. Книга первая «О преступлениях» / А. А. Пинаев. – Х. : Юридический Харьков, 2001. – 289 с. 5. Салтвевский М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтвевский. – К. : Кондор, 2006. – 588 с. 6. Кодекс України про надра : закон України від 27 лип. 1994 р. № 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340. 7. Гірничий закон України : від 06.10.1999 № 1127-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 50. – Ст. 433. 8. Про затвердження переліків корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення : постанова Кабінету Міністрів України від 12 груд. 1994 р. № 827 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-p>. – Редакція від 13.01.2012. 9. Криміналістика : підручник / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого ; за ред. В. Ю. Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Ін Юре, 2004. – 726 с. 10. Порядок здійснення державного геологічного нагляду : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2011 р. № 1294 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 97. – Ст. 3554. 11. Положення про Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України : затв. указом Президента України від 6 квіт. 2011 р. № 408/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 10. – Ст. 561.

Надійшла до редколегії 01.03.2012

Рассмотрены предмет и обстановка преступного нарушения правил охраны или использования недр. Приведены типичные данные об этих элементах криминалистической характеристики как основы практических рекомендаций по расследованию указанного вида преступлений.

The subject and situation environment of criminal violation of rules of guard or use of bowels of the earth are considered. Typical data over these criminalistics description elements as a basis of practical recommendations on investigation of the indicated type of crimes are formulated.

УДК 330.5(477)

С. І. Лекарь

МЕХАНІЗМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Визначено механізми економічної безпеки України та їх структурні елементи.

Питання забезпечення економічної безпеки держави викликають сьогодні підвищений інтерес українських науковців та практиків, що зумовлено трансформацією економічних і суспільних відносин у світі. Велике значення економічна безпека має

© Лекарь С. І., 2012

в нинішній Україні, яка прагне посісти гідне місце в світовому геополітичному і економічному просторі. Сучасний стан модернізації національної економіки в умовах формування універсальних способів і правил дії постійно ставить перед державою нові і все більш складні виклики. Постає необхідність дослідження механізму економічної безпеки України для ефективних дій щодо передбачення, зниження та нейтралізації впливу всіляких загроз та ризиків.

У сучасних умовах господарювання, коли кожна країна підпадає під вплив глобалізаційних і кризових процесів у світовій економіці, неминуче постають питання ефективного механізму економічної безпеки держави. Дослідження певних аспектів механізму економічної безпеки знайшли відображення в працях провідних українських та російських науковців: Л. І. Абаалкіна, В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, В. М. Гейця, О. М. Головченко, В. Є. Духова, Ю. Г. Лисенка, С. Г. Міщенко, Г. А. Пастернак-Таранушенка, Р. А. Руденського, А. А. Спиридонова, Л. П. Юзькова та ін. [1–4]. Незважаючи на велику кількість досліджень з питань економічної безпеки досі не сформовано єдиної думки щодо визначення механізму економічної безпеки.

Зміна парадигми забезпечення економічної безпеки держави на шляху до модернізації народного господарства та побудови нової соціально-економічної моделі суспільства визначила необхідність розроблення механізму економічної безпеки та стратегію її забезпечення. Мета дослідження полягає в узагальненні та доповненні існуючих досліджень щодо питань формування механізму економічної безпеки України.

Для України однією з умов досягнення сталого розвитку є забезпечення економічної безпеки держави, тому перед країною поставала проблема створення інститутів і механізмів забезпечення її економічної безпеки. Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави [1].

Аналіз світового досвіду доводить, що високий рівень економічної безпеки є гарантією незалежності країни, визначальною передумовою стабільного розвитку економіки і суспільства. З погляду системного підходу безпека національної економіки є складною багаторівневою системою, яка об'єктивно потребує захищеності життєво важливих інтересів усіх її елементів на різних рівнях ієрархії управління: держави, регіону, галузі, сектора економіки, підприємства, домашнього господарства, особи. На сучасному етапі причини виникнення більшості загроз можна передбачити та нейтралізувати, що обумовлює необхідність дослідження механізму економічної безпеки.

З урахуванням динамічного принципу вважаємо, що економічну безпеку можна трактувати як систему факторів економічного зростання. Причому ключовими компонентами безпеки країни

сьогодні є сильні соціальні і моральні норми, верховенство права, стабільний уряд, соціальні, політичні та економічні фактори. Економічну безпеку необхідно розглядати як складне соціально-економічне поняття, яке включає широкий спектр елементів у мінімальних умовах матеріального виробництва, зовнішніх і внутрішніх загроз для економіки.

Створення механізму забезпечення економічної безпеки країни природно полягає в першорядному регулюванні з боку держави. Тому необхідно дослідити генезис поняття механізму державного управління економікою. На думку В. Б. Авер'янова, механізм державного управління – це сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Звідси складовими елементами зазначеного механізму виступають: система органів виконавчої влади; сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [1, с. 47].

Відомий вчений-правознавець А. П. Юзьков дійшов висновку, що існують два основні підходи до визначення поняття «механізм державного управління» – структурно-організаційний та структурно-функціональний. За першим підходом механізм характеризується як сукупність певних складових елементів, що створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави – як «сукупність установ», через які здійснюється «державне керівництво суспільством». За другим підходом при визначенні механізму того чи іншого державно-правового інституту (процесу, явища) увага акцентується не тільки на організаційній основі його побудови, але й на його динаміці, реальному функціонуванні. А. П. Юзьков віддав перевагу структурно-функціональному підходу і, з огляду на це, у загальному плані визначив механізм державного управління як організацію практичного здійснення державного управління (виконавчо-розпорядчої діяльності) [2, с. 48].

З огляду на теорію А. П. Юзькова управління є реально існуючою організацією безпосередньої реалізації управлінських цілей, які, «матеріалізуючись» у механізмі управління, втілюються у системі цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, а механізм управління включає наступні елементи: об'єкти управління; суб'єкти управління; взаємовплив між суб'єктами та об'єктами управління. Слід зазначити, що статисти визначають суб'єкти та об'єкти управління, які становлять організаційно-структурну основу механізму державного управління, а динаміку – комплекс зв'язків та взаємодій суб'єктів та об'єктів управління. Таким чином, на наш погляд, механізм забезпечення економічної безпеки України являє собою досить складну систему

суб'єктів, об'єктів та напрямків впливу. Успішне функціонування такого механізму можливо лише при суворому розмежуванні функцій і повноважень окремих його елементів і одночасно при об'єднуючій ролі єдиного центру.

Суб'єктами економічної безпеки суспільства є, по-перше, держава та державні установи, по-друге, фірми, підприємства, організації, суспільні організації, політичні партії та рухи, які правовою мовою визначаються як юридичні особи і, по-третє, домогосподарства й окремі фізичні особи.

Об'єктами економічної безпеки є економічні системи в цілому і всі окремі елементи економічних систем: фактори виробництва, економічні відносини, організаційно-економічні механізми, економічна політика, господарське право, економічна культура, економічна етика тощо [3, с. 22].

Механізм економічної безпеки країни в умовах глобалізації повинен базуватись на реалізації державної стратегії, яка має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, запобіганні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викоріненні злочинності, удосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації [4, с. 8].

Враховуючи динамічну теорію механізму державного управління пропонуємо розрізняти наступні механізми економічної безпеки України як комплекс зв'язків та взаємодій суб'єктів та об'єктів управління:

– соціальні-демографічні: рівень і якість життя (народжуваність і смертність, тривалість життя, захворюваність; середня і мінімальна заробітна плата і пенсії порівняно з прожитковим мінімумом; різниця у рівні доходів між окремими верствами населення; споживання найважливіших видів продовольства і забезпеченість товарами тривалого користування, злочинність тощо) та динаміка зайнятості населення, в тому числі за статевою ознакою і соціальними групами населення; частка в населенні громадян, що мають доходи нижче прожиткового мінімуму; середня тривалість життя; розрив між доходами груп населення; рівень злочинності тощо;

– правові: законодавство адекватне реаліям часу, розроблення законів, що забезпечують норми функціонування ринкових структур (біржі, банки, акціонерні товариства), підприємництва та комерції, захист прав покупців та інтересів суспільства, рівноправність ринкових суб'єктів, посередництво між підприємцями та найманими працівниками, боротьба з тіньовою економікою;

дієвість системи державної влади, механізмів правового та адміністративного регулювання; політичний клімат у країні;

– економіко-фінансові: показники стану інфраструктури (динаміка відтворення, працездатність і ступінь зношеності, технічна аварійність, число об'єктів інфраструктури); стан фінансово-бюджетної та кредитної системи, забезпеченість фінансовими і матеріальними ресурсами найважливіших суспільних потреб, забезпеченість ресурсами виконання окремих делегованих державних повноважень;

– інформаційні: показники відкритості, повноти інформації; процесі доведення інформації про нові розробки до споживачів; організація комунікативних зв'язків;

– екологічні: стан навколишнього середовища, екологія; використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин; впровадження у виробництво сучасних, екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій.

У процесі реалізації поставленої мети здійснюється вирішення конкретних завдань, що можуть вимагати застосування усього комплексу механізмів економічної безпеки України. Найчастіше завдання, які вирішуються механізмом економічної безпеки країни, це прогнозування можливих загроз економічній безпеці; організація діяльності із запобігання можливим загрозам (превентивні заходи); виявлення, аналіз та оцінювання реальних загроз економічній безпеці; прийняття рішень та організація діяльності з реагування на виниклі загрози; постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємництва. Сьогодні в Україні механізм забезпечення економічної безпеки здебільшого розглядають як систему захисних заходів від впливу негативних факторів, але захист завжди позбавлено ініціативи та свободи вибору засобів досягнення мети. Наразі є актуальним державний механізм забезпечення економічної безпеки, який би складався з двох підсистем: захист національних інтересів від факторів негативного впливу (оборона) і реалізація економічних інтересів (наступ).

В умовах посткризового розвитку світової економіки при визначенні економічної безпеки необхідно всебічно оцінювати вплив науково-технічної революції, всезростаючий попит на світові ресурси, а також враховувати появу безлічі точок перетину, де зіштовхуються інтереси і потреби багатьох держав та суб'єктів господарювання. Забезпечення національної безпеки стає все складнішим завданням, економічна безпека країни – одним із пріоритетних напрямків стабільного функціонування держави.

Механізм економічної безпеки країни в умовах глобалізації повинен базуватись на реалізації державної стратегії за допомогою систематичного моніторингу. У розпорядженні суб'єктів економічної безпеки повинен постійно перебувати інструментарій аналізу потенційних і реальних загроз, альтернативний набір вирішення виникаючих проблем. Найважливішою проблемою, від вирішення

якої залежить розроблення ефективних заходів щодо запобігання шкоді, є визначення системи порогових рівнів зниження економічної безпеки у відповідь на дію тих чи інших факторів ризику. Найвищий ступінь безпеки досягається за умови, коли весь комплекс показників перебуває в допустимих межах своїх порогових значень, а порогові значення одних показників досягаються не на шкоду іншим. Механізм забезпечення економічної безпеки держави повинен складатися з двох груп засобів: низки захисних заходів від факторів негативного впливу на економіку і засобів наступальних заходів щодо реалізації економічних інтересів. Ефективне функціонування всього комплексу механізмів економічної безпеки та розумне їх використання буде сприяти успішній протидії впливу внутрішніх та зовнішніх загроз на розвиток країни взагалі.

Список літератури: 1. Державне управління в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с. 2. Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма / Л. П. Юзьков. – Киев : Вища школа, 1983. – 155 с. 3. Основи економічної безпеки : підручник / О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с. 4. Механизмы управления экономической безопасностью : монография / Ю. Г. Лысенко, С. Г. Мищенко, Р. А. Руденский, А. А. Спиридонов. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 175 с. 5. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ М-ва економіки України від 2 берез. 2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0060665-07>. 6. Про основи національної безпеки України : закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

Надійшла до редакції 11.06.2012

Определены механизмы экономической безопасности Украины и их структурные элементы.

The mechanisms of economic security of Ukraine and their structural elements are defined.

УДК 342.951:351.82

В. І. Московець

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Уточнено поняття «безпека» та «національна безпека», охарактеризовано види національної безпеки країни. Визначено роль громадськості щодо забезпечення національної безпеки. Сформульовано завдання та повноваження громадськості щодо забезпечення національної безпеки України.

Україна як європейська держава створює засади своєї національної безпеки і оборони, виходячи з власних національних інтересів. Цей процес вимагає творчого підходу до визначення основ

© Московець В. І., 2012